

การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6

Analysis of Causal Factors Affecting Water Resource Management: A Case Study of Siao Yai Water Transmission and Maintenance Project Regional Irrigation Office 6

ธีรพงษ์ เจริญผ่อง¹, แคนวิชัย สายรักษา² และรังสรรค์ สิงห์เลิศ³

Theerapong Jalernphong¹, Danwichai Sayrugsa² and Rungson Singhalert³

¹นักศึกษา ปริญญาเอก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

^{2,3}อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹Doctoral Student Faculty of Humanities and Social Sciences of Rajabhat Mahasarakham University

^{2,3}Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Rajabhat Mahasarakham University

*Corresponding Author Email: theerapong039@gmail.com

Received: 5 June 2023

Revised: 18 June 2023

Accepted: 19 June 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อแนวทาง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ (กลุ่มพื้นฐาน) จำนวน 360 คน ที่ได้จากการคำนวณโดยใช้สูตรทาโร่ ยามาเน่ (1973) แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนาและการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวมทุกด้าน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม มากที่สุดจำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย ประกอบด้วย ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการใช้น้ำ และด้านความพึงพอใจมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวมเท่ากับ 1.00 รองลงมาด้านการบริการจัดการมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวมเท่ากับ 0.99 และน้อยที่สุดด้านการมีส่วนร่วมมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวมเท่ากับ 0.32 ตามลำดับที่ส่งผลต่อปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 โดยสามารถอธิบายการผันแปรในตัวแปรผลลัพธ์ได้

คำสำคัญ: ปัจจัยเชิงสาเหตุ, ทรัพยากรน้ำ, โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่

Abstract

This research consists purposes were the analyze the causal factors affecting water resource management guidelines, a case study of the Siew Yai Irrigation Office Project 6. is a quantitative research The research tools were questionnaires and the sample groups were water user group members. (basic group) of 360 people calculated using the Taro Yamane (1973). Data collected from questionnaires were then analyzed by descriptive analysis and influence path analysis. The results showed that: The factors influencing water resource management had the total coefficient of influence in all aspects with the highest coefficient of influence in the three aspects consisting of; Occupation, water use, and satisfaction had a total coefficient of influence equal to 1.00., followed by the management service with a total coefficient of influence equal to 0.99, and the least participant was the total coefficient of influence equal to 0.32, respectively. These variables affecting water

resource management: a case study of Siew Yai Water Transmission and Maintenance Project, Royal Irrigation Office 6, which can explain the variation in outcome variables.

Keywords: The Causal Factors, Water Resource, Seawyai Operation and Maintenance Project

บทนำ

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สังกัดสำนักงานชลประทานที่ 6 กรมชลประทาน กรมชลประทานตั้งอยู่เลขที่ ตำบลบรือ อำเภอบรือ จังหวัดมหาสารคาม คูแลรับผิชอบการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำเสียวใหญ่ ซึ่งเป็นลุ่มน้ำย่อยของลุ่มน้ำมูล ครอบคลุมพื้นที่รับน้ำฝน 4,330 ตารางกิโลเมตร ลำเสียวใหญ่มีความยาว 245 กิโลเมตร จากอำเภอบรือ ไหลผ่าน อำเภอวาปี ปทุม จังหวัดมหาสารคาม อำเภอปทุมรัตน์ อำเภอกษัตริย์ อำเภอสวรรณภูมิ และอำเภ โพนทราย จังหวัดร้อยเอ็ด ไหลลงเขื่อนราษีไศล อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ และบรรจบแม่น้ำมูลในเขตอำเภอราษีไศล จังหวัด ศรีสะเกษ ซึ่งในอดีตปี พ.ศ.2512 เริ่มมีการทำนาเกลือขึ้นในเขตพื้นที่หนองบ่อ อำเภอบรือ จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำของ ลำน้ำเสียวใหญ่ การทำนาเกลือก่อให้เกิดปัญหาน้ำเค็มและน้ำกร่อยกับลำเสียวใหญ่ โดยเริ่มก่อเกิดความรุนแรงตั้งแต่ ปี พ.ศ.2523 ซึ่งได้มีคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 4/2523 ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ.2553 ให้กรมชลประทานดำเนินการพัฒนาฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และมลภาวะในลำเสียวใหญ่ ตลอดจนได้สร้างอาคารชลประทานต่าง ๆ ต่อมาปี พ.ศ.2528 กลุ่มนายทุนได้ขยายการทำนาเกลือเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้สภาพปัญหาทวีความรุนแรงขึ้น จึงก่อให้เกิดปัญหารุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ และมีการร้องเรียนจากประชาชนและหน่วยงานภาคประชาชนเข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจัง ในปี 2530-2532 รัฐบาลมีคำสั่งที่ 3/2532 ลงวันที่ 22 พฤศจิกายน 2532 ให้ยุติการทำนาเกลือ คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2533 เห็นชอบในหลักการ โดยมอบหมายให้กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบดำเนินการฟื้นฟูและปรับปรุงสภาพพื้นที่ รวมถึงการชลประทานบริเวณลุ่มน้ำเสียวใหญ่ เพื่อให้ราษฎรได้ใช้ประโยชน์ในการอุปโภค-บริโภค และการเกษตรกรรมอย่างเร่งด่วน โดยให้สำนักงานประมาณสนับสนุนงบประมาณดำเนินการตามแผนงาน และความเหมาะสม จึงทำให้น้ำเสียวใหญ่กลับสู่สภาวะปกติจนถึงปัจจุบัน (สังกัดสำนักงานชลประทานที่ 6, 2563) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจำนวนประชากรโดยรวมมีความต้องการใช้พื้นที่ทำการเกษตร รวมถึงการใช้ทรัพยากรน้ำก็เพิ่มขึ้นตามมา จึงส่งผลให้ปริมาณน้ำที่มีอยู่ในลุ่มน้ำเสียวใหญ่มีปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการ ตลอดจนภาพรวมการบริหารจัดการน้ำกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่โครงการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ยังไม่ค่อยมีกิจกรรมในการ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลำเสียวใหญ่ เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนน้ำ หรือมีปริมาณน้ำน้อย และการขาดระบบคูคลองส่งน้ำทำให้การได้รับประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่เดิมยังมีไม่มากนัก (บริษัท ทีมคอนซัลติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเมนท์ จำกัด , 2549)

จากหลักการและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของการวิจัย คือ ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการใช้น้ำ ในพื้นที่รับผิดชอบโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 โดยศึกษาการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การประกอบอาชีพ การใช้น้ำ ความพึงพอใจ แนวคิดและทฤษฎีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ บริบทของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีที่ดินทำกินในเขตการให้บริการน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ (กลุ่มพื้นฐาน) จำนวนทั้งหมด 3,594 คน โดยแยกเป็นจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 1,662 คน แยกเป็นในเขตอำเภอบรือ จำนวน 756 คน และอำเภอวาปีปทุม จำนวน 906 คน และจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1,932 คน แยกเป็นอำเภอปทุมรัตน์ จำนวน 54 คน อำเภอสวรรณภูมิ จำนวน 664 คน อำเภอกษัตริย์จำนวน 765 คน อำเภอนองฮี จำนวน 284 คน และอำเภโพนทราย จำนวน 165 คน

ดังนั้น ที่ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะทำการศึกษาวิจัยแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 เพื่อนำข้อมูลที่ค้นพบจากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลำเสียวใหญ่ในการใช้ประโยชน์จากน้ำอย่างเพียงพอต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อแนวทาง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทาน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

1.1 ประชากร ได้แก่ ได้แก่ประชาชนที่มีที่ดินทำกินในเขตการให้บริการน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ (กลุ่มพื้นฐาน) จำนวนทั้งหมด 3,594 คน โดยแยกเป็นจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 1,662 คน แยกเป็นในเขตอำเภอบรบือ จำนวน 756 คน และอำเภอกว๊านพะยอม จำนวน 906 คน และจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1,932 คน แยกเป็นอำเภอกุฉินารายณ์ จำนวน 54 คน อำเภอสว่างวีรญาติ จำนวน 664 คน อำเภอกุฉินารายณ์ จำนวน 765 คน อำเภอหนองฮี จำนวน 284 คน และอำเภอโพนทราย จำนวน 165 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ (กลุ่มพื้นฐาน) จำนวนทั้งหมด 3,594 คน ที่ได้จากการคำนวณโดยใช้สูตรทราโรว์ยามาเน่ จำนวน 360 คน และการเทียบสัดส่วนแยกโดยแยกเป็นจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 167 คน ในเขตอำเภอบรบือ จำนวน 76 คน และอำเภอกว๊านพะยอม จำนวน 91 คน และจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 193 คน แยกเป็นอำเภอกุฉินารายณ์ จำนวน 5 คน อำเภอสว่างวีรญาติ จำนวน 66 คน อำเภอกุฉินารายณ์ จำนวน 77 คน อำเภอหนองฮี จำนวน 28 คน และอำเภอโพนทราย จำนวน 17 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (questionnaire) ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 และตอนที่ 3 คำถามปลายเปิด (Open - ended Question) ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 ตัวอย่างเชิงปริมาณ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจ ตอนที่ 2 แบบสอบถามแสดงความต้องการในการรับบริการของสมาชิกสหกรณ์อมทรัพย์โรงพยาบาลมหาสารคาม จำกัด เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) ตลอดจน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาหาค่าคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ 1) นำแบบสอบถามพบที่ปรึกษาและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ 2) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาโดยหาค่าความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับข้อคำถาม (Index of Item-Objective Congruence: IOC) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, น.249) พบว่ามีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 และ 3) การทดลองใช้เครื่องมือกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ซึ่งผลการประเมินมีอำนาจจำแนกระหว่าง 0.25-0.75 และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีของ Cronbach (1951, p.274; อ่างในบุญชม ศรีสะอาด, 2558) ซึ่งผลการประเมินค่าความเชื่อมั่นมีค่าความเชื่อมั่น 0.95

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งหมด 3,594 คน ที่ได้จากการคำนวณโดยใช้สูตรทาร์ยามาเน่ จำนวน 360 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ ด้วยสถิติพรรณนาและการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path analysis)

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมสถิติพรรณนาและการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

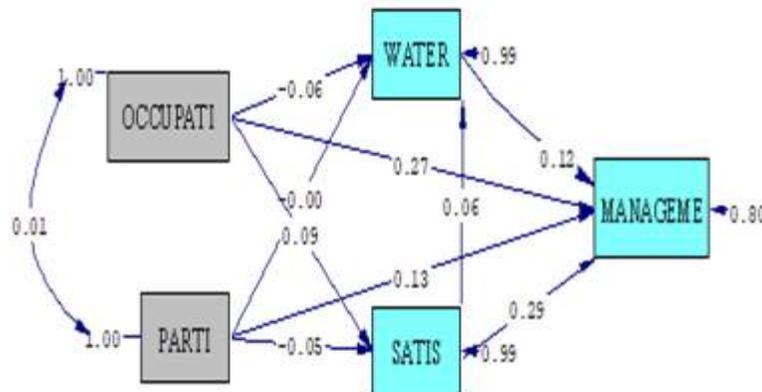
การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อแนวทาง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทาน

ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับผิดชอบโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 จากการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลตามสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้ค่าสถิติ χ^2 ไค- สแควร์ (Chi-Square) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน GFI (Goodness of Fit Index) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index) ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (RMR) ค่าดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ RMSEA (Root Mean Square of Error Approximation) เป็นดัชนีวัดระดับความกลมกลืน โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 1 ดังนี้

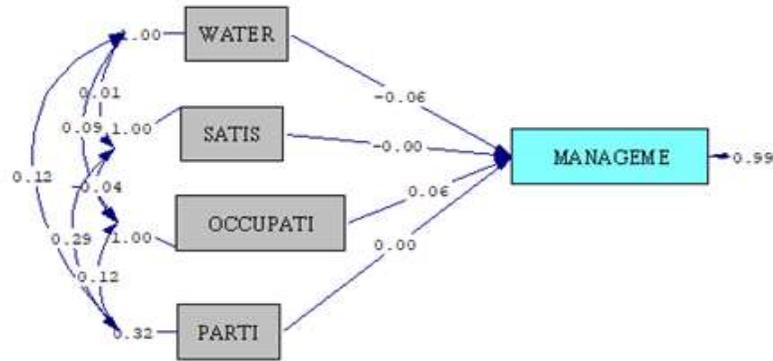
ตารางที่ 1 แสดงสถิติที่ใช้ประเมินความกลมกลืนของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าสถิติที่ตรวจสอบ	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ค่าสถิติในโมเดล	ผลการพิจารณา
1. Chi-Square / df (P = 0.0)	< 1.00	0.016	ผ่านเกณฑ์
2. RMSEA	≤ 0.05	0.06	ผ่านเกณฑ์
3. RMR	≤ 0.05	0.05	ผ่านเกณฑ์
4. GFI	≥ 0.90	0.80	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 1 พบว่า โมเดลตามสมมติฐานมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติและเกณฑ์การพิจารณา ปรากฏดังแผนภูมิภาพที่ 1 และแผนภูมิภาพที่ 2 ตามลำดับ

แผนภูมิภาพที่ 1 โมเดลตามสมมติฐานมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ก่อนปรับปรุง (ธีรพงษ์ เจริญผ่อง, 2565)

Chi-Square=0.00, df=0, P-value=1.00000, RMSEA=0.000

แผนภูมิภาพที่ 2 โมเดลตามสมมติฐานมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หลังปรับปรุง (ธีรพงษ์ เจริญผ่อง, 2565)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้โมเดลตามดัชนีการปรับโมเดลที่โปรแกรม LISREL พบว่า ค่าสถิติต่าง ๆ ในการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทาน พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทาน มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวมทุกด้าน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม มากที่สุดจำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย ประกอบด้วย ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการใช้น้ำ และด้านความพึงพอใจมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวมเท่ากับ 1.00 รองลงมาด้านการบริการจัดการมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวมเท่ากับ 0.99 และน้อยที่สุดด้านการมีส่วนร่วมมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวมเท่ากับ 0.32 ตามลำดับที่ส่งผลต่อปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 โดยสามารถอธิบายการผันแปรในตัวแปรผลลัพธ์ได้

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6 ผู้วิจัยมีประเด็นจะนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ปัจจัยการประกอบอาชีพของเกษตรกร ชวนา ชาวไร่ และอื่น ๆ ที่มีการใช้น้ำส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กล่าวคือความสำคัญของอาชีพของเกษตรกร ชวนา ชาวไร่ และอื่น ๆ ที่มีการใช้น้ำเพื่อการเกษตร และเกี่ยวกับชลประทานที่มีความสัมพันธ์กันกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การมีอาชีพการเกษตรเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นยิ่ง ในวิถีชีวิตและการดำรงชีพ เพราะอาชีพสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว การสร้างอาชีพก่อให้เกิดตลาดแรงงานอาชีพก่อให้เกิดผลผลิตและการบริการ ซึ่งสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค อาชีพมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของผู้ใช้น้ำ ความสำคัญของอาชีพจึงเป็นพื้นฐานเพื่อสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเศรษฐกิจชุมชน ส่งผลถึงความเจริญก้าวหน้าของผู้ใช้น้ำ ถ้าผู้ใช้น้ำได้รับการให้บริการน้ำไม่เพียงพอเท่าที่ควรก็ส่งผลต่อการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับทัศนา ทองภักดี (2551) ได้กล่าวว่า การเลือกอาชีพนั้นมีความสำคัญและเป็นเรื่องที่ไม่สามารถตัดสินใจได้ง่าย แต่ต้องศึกษาว่าตนเองมีความต้องการ ความสามารถ ความสนใจบุคลิกภาพ

ค่านิยม และคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งจะต้องศึกษาความต้องการของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ศึกษาความต้องการของสังคม ประเทศชาติ และสภาวะการมีงานทำ

2. ปัจจัยความพึงพอใจส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อาจมีสาเหตุมาจากความพึงพอใจเป็นความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ซึ่งไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะคาดหวังกับสิ่งหนึ่ง สิ่งใด อย่างไร ถ้าคาดหวัง หรือมีความตั้งใจมาก เมื่อได้รับการตอบสนองด้วยดี จะมีความพึงพอใจมาก แต่ในทางตรงกันข้ามอาจจะผิดหวัง หรือไม่พึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อไม่ได้รับการตอบสนอง ตามที่คาดหวังไว้ หรือได้รับน้อยกว่าที่คาดหวังไว้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตั้งใจไว้ว่าจะมีมาก หรือมีน้อย สอดคล้องกับทฤษฎีเดชะค่างู (2560) รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของผู้ใช้น้ำโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง แบบจำลองการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของผู้ใช้น้ำ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้ผลค่าสถิติไคสแควร์หารด้วยค่า df เท่ากับ 5.34 ค่า RMSEA เท่ากับ 0.00 ในส่วนการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง พบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำ โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลรองลงมา ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำ

3. ปัจจัยการมีส่วนร่วมส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อาจเป็นสาเหตุมาจาก ระดับตัวบุคคล ปัญหาเกี่ยวกับตัวชาวชนบทที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมไว้ว่า ในอดีตสังคมไทยเป็นสังคมที่มั่งคั่ง ผู้คนจึงไม่มีความจำเป็นในการเสริมสร้างการทำงานร่วมกัน ต่างคนต่างก็เพียงพอแก่การยังชีพ ชาวชนบทจึงขาดนิสัยการทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง และถาวรจะมีการร่วมกันทำงานเป็นครั้งคราว เช่น ลงแขก ร่วมงานประเพณี ชาวชนบทมีทัศนคติตามแนวลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) การที่ชาวชนบทจะยอมรับความคิดริเริ่ม หรือสิ่งของที่แปลกใหม่ ก็ต่อเมื่อเห็นว่าจะได้ประโยชน์โดยตรงในระยะสั้น และชาวชนบทจะไม่ชอบแสดงตัวเป็นศัตรูกันซึ่งหน้า รวมทั้งไม่ชอบโต้เถียงขัดแย้งกับคนภายนอก เขาจึงรับไว้ชาวชนบททุกอย่างโดยไม่คัดค้านแต่ไม่เห็นด้วยแต่เมื่อถึงเวลาดำเนินการเขาจะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเข้าไปตอนแรกแล้วขาดหายไป สอดคล้องกับสมบัติ มีลักษณะสม (2562) พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนขาดการให้โอกาส ถ้ามีการเปิดโอกาสถึงแม้ว่าชาวชนบทมีฐานะยากจนขาดแคลนทรัพยากร แต่ชาวชนบทก็มีทรัพยากรที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและร่วมดำเนินงานได้ อย่างน้อยชาวชนบทก็ยังมีแรงงานของตนเองที่สามารถเข้าร่วมได้ และชนบทบางแห่งนอกจากจะมีแรงงานแล้ว ชาวชนบทยังสามารถเข้าร่วมทางแนวความคิด ออกความคิดเห็นที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านและมีความสามารถในการเงินในการที่จะนำมาเป็นทุนในกิจกรรมบางอย่างได้ โดยการร่วมลงทุนและลงแรงหรือมีบทบาทหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง จะทำให้ชาวชนบทคิดถึงต้นทุนและผลได้ต่าง ๆ และมีความสนใจระมัดระวังผลประโยชน์โดยพยายามดูแลรักษากิจกรรมที่สร้างขึ้นเพราะเขารู้สึกเป็นเจ้าของ จึงทำให้เขาเกิดการหวงแหนในสิ่งที่เขาได้ลงมือทำเองและเกิดความภาคภูมิใจที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของเขา จากแนวคิดการมีส่วนร่วมที่กล่าวมา ผู้วิจัยใช้แนวคิดดังกล่าวข้างต้นโดยเลือกแนวคิดที่สามารถนำมาเป็นแนวทางส่งเสริมให้ผู้ใช้น้ำใช้ประโยชน์จากน้ำในฤดูแล้งร่วมมือกันพัฒนาชุมชนตนเอง เพื่อให้เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาต่อไป

4. ปัจจัยการใช้น้ำอยู่ส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อาจเป็นสาเหตุมาจาก โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่มีการจัดสรรน้ำให้ผู้ใช้น้ำยังไม่เพียงพอเท่าที่ควร หรือมีข้อจำกัดในการใช้น้ำ ซึ่งปัญหาดังกล่าวยังมีการแก้ไขยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง จึงทำให้สมาชิกผู้ใช้น้ำมีน้ำใช้ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งยังไม่ดีพอ สอดคล้องกับอดิศวร ศรีเมืองบุญ และประสิทธิ์ ประคองศรี (2553) ศึกษาเรื่องสภาพการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ชลประทานที่มีประสิทธิภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษา อบต. ท่าพระ อ.เมือง จ.ขอนแก่น พบว่า ทั้งการวิเคราะห์สมมูลน้ำและการวิเคราะห์บัญชีน้ำ มีความเหมือนกัน ในด้านข้อมูลที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ แต่ผลการวิเคราะห์จะมีความแตกต่างกัน เนื่องจากวิธีสมมูลน้ำสนใจเฉพาะพื้นที่ที่ดึงน้ำในระบบไปใช้ เช่น พื้นที่ชลประทาน สถานีสูบน้ำ แต่วิธีการของบัญชีน้ำ จะสนใจพื้นที่ของกลุ่มน้ำทั้งหมด ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้พื้นที่เกษตรกรรม

น้ำฝน พื้นที่ชลประทาน สถานีสูบน้ำ และพื้นที่ที่อยู่อาศัย ซึ่งจะมีความครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของกลุ่มน้ำ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการน้ำแบบผสมผสานต่อไป

5. ปัจจัยการบริหารจัดการน้ำส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อาจเป็นสาเหตุมาจาก การนำหลักการบริหาร 5 ประการ มาใช้ได้ยังไม่เต็มที่ คือ 1) การวางแผน (Planning) คือ การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบ หรือมีความเกี่ยวข้องต่อธุรกิจ แล้วมากำหนดการปฏิบัติเอาไว้ล่วงหน้า 2) การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการจัดโครงสร้างของหน่วยงาน และความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ หรือเป็นการจัดรูปร่างหน้าที่จำเป็น เพื่อการดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ 3) การบังคับบัญชา (Commanding) เป็นการนำแนวทางหรือวิถีทางให้คนงาน (Employee) หรือพนักงานทำงานในหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบด้วยความตั้งใจ 4) ประสานงาน (Coordinating) เป็นภาระหน้าที่ที่โยงงานของทุกคน ทุกฝ่าย ทุกแผนกให้สอดคล้องกันได้โดยความร่วมมือร่วมใจ แก้ปัญหาหรือแนวทางในการงานให้เป็นที่ไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 5) การควบคุมงาน (Controlling) การควบคุมงานเป็นการกำกับกิจกรรมในการดำเนินงานให้เป็นที่ไปตามแผนที่วางไว้ สอดคล้องกับอรุณกมล สุขอนเนก (2562, น.334) การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy formulation) คือ การจัดทำแผนระยะยาวเพื่อนำมาใช้บริหารจัดการให้เหมาะสมกับโอกาสหรือปัญหาอุปสรรคในขณะนั้น อีกทั้งต้องสอดคล้องกับจุดแข็งจุดอ่อนขององค์การ โดยมักกำหนดเป็นพันธกิจขององค์การ (Mission) วัตถุประสงค์ (Objective) การกำหนดนโยบาย (Policy) และกลยุทธ์ (Strategies) เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ด้านการใช้น้ำเพียงพอ โดยส่วนมากการใช้น้ำไม่เพียงพอในฤดูแล้ง คิดเป็นร้อยละ 96.67 ต้องการปริมาณน้ำในการใช้น้ำเพิ่มขึ้น

1.2 ด้านการประกอบอาชีพ โดยส่วนมากประกอบอาชีพการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 83.33 ไม่ประกอบอาชีพและไม่ที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำ คิดเป็นร้อยละ 16.67 ควรให้มีการประกอบอาชีพเสริมจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร

1.3 ด้านการมีส่วนร่วม ต้องการให้โครงการมีส่วนร่วมในการดูแลและจัดหางบมาชุดลอกคลอง ซ่อมแซมโดยให้กลุ่มผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 46.67 และกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมและช่วยเหลือโครงการชลประทาน คิดเป็นร้อยละ 33.33

1.4 ด้านความพึงพอใจ ยังไม่พอใจกับปริมาณน้ำที่ได้รับควรหาแนวทางเพิ่มปริมาณน้ำมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 50 และมีความพึงพอใจในการได้รับน้ำในปัจจุบันคิดเป็นร้อยละ 33.33

1.5 ด้านการบริหารจัดการ ควรมีการบริหารจัดการน้ำที่ดีเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 80

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารายละเอียดให้ครอบคลุมทุกพื้นที่การใช้น้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ สำนักงานชลประทานที่ 6.

2.2 ควรมีการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และการสร้างการมีส่วนร่วมในงานชลประทานของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่อย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แดนวิชัย สายรักษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ และอาจารย์ทุกท่านในสาขาอุทศาสตร์การพัฒนากุมิภาค ที่ได้เมตตาให้ความรู้ คำปรึกษา และแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบพระคุณอาจารย์ทุกท่าน

เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการสำนักงานชลประทานที่ 6 ผู้อำนวยการโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ และเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ทุกท่าน ที่ได้สละเวลาตอบแบบสัมภาษณ์แบบสอบถาม ให้กับผู้วิจัยอย่างครบถ้วน ถูกต้องสมบูรณ์ และขอกราบขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ซึ่งมีได้กล่าวไว้ ณ ที่นี้ ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะได้นำเสนอให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำไปประกอบการพัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชกร เดชะคำภู (2560). รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำ โครงการพัฒนา
ลุ่มน้ำก้ำอ้นเนื่องมาจากพระราชดำริ. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม
- บริษัท ทิมคอนซัลตติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด. (2549). งานศึกษาความเหมาะสม โครงการปรับปรุงโครงการส่งน้ำ
และบำรุงรักษาลุ่มน้ำเสียวใหญ่. บริษัท ทิมคอน ซัลตติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด บริษัท แอ็กก็คอนซัลท์
จำกัด บริษัท แอสตีคอน คอร์ปอเรชั่น จำกัด
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2558). พื้นฐานการวิจัยการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กทม: ตัดสินการพิมพ์.
- ทัศนาก ทอภักดี. (2551). ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังของนักเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบุคลิกภาพ คานิยมในอาชีพกับการ
เลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- สมบัติ มีลักษณะสม (2562). กลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากน้ำช่วงเขตพื้นที่โครงการชลประทาน
จังหวัดชัยภูมิ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานชลประทานที่ 6. (2563). ข้อมูลโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา เสียวใหญ่: ส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่. โครงการ
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเสียวใหญ่ กรมชลประทาน
- อดิศร ศรีเมืองบุญ และประสิทธิ์ ประคองศรี. (2553). สภาพการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ชลประทานที่มีประสิทธิภาพ
ขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา: อบต.ท่าพระ อ.เมือง จ.ขอนแก่น. ผลงานวิจัยด้านการบริหารจัดการ
ทรัพยากรน้ำ ประจำปี 2553. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยพัฒนาและอุทกวิทยา กรมทรัพยากรน้ำ
- อรุณมกล สุขเอนก. (2562). กลยุทธ์การบริหารจัดการของธนาคารพาณิชย์เอกชนสู่การเป็นองค์กรสมรรถสูง. (ดุษฎีนิพนธ์
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สาขาวิชาการจัดการ กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of Psychological Testing*. (5th ed.). New York: Harper & Row
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and
Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Yamane Taro. (1973). *Statistic: An introductory and lysis*. (2nd/ed). New York: Harper and Row